

**КУРС ЛЕКЦІЙ З
“ЕКОНОМІКИ ВИРОБНИЦТВА”
ДЛЯ СТУДЕНТІВ МЕХАНІКО-
МАШИНОБУДІВНОГО ІНСТИТУТУ
НТУУ “КПІ”**

**ЛЕКЦІЯ 8. ФІНАНСИ
ПІДПРИЄМСТВ**

План

**8.1. Фінанси підприємств:
сутність, функції**

**8.2. Грошові розрахунки
підприємства**

**8.3. Формування та розподіл
прибутку**

8.4. Оподаткування підприємств

8.1. Фінанси підприємств: сутність, функції

Фінанси підприємств – це система грошових відносин, які виникають у процесі отримання і розподілу грошових доходів і накопичень, формування і використання відповідних фондів грошових коштів.

Матеріальною базою фінансів підприємств є виробництво, де формуються відповідні доходи підприємств, фонди грошових коштів.

Матеріальним змістом фінансів підприємств є фонди грошових коштів, які створюються на підприємствах при розподілі їх доходів і накопичень.

У процесі відтворення фінанси підприємств як економічна категорія виявляються і виражають свою сутність через дві основні функції: розподільчу і контрольну.

- **Розподільча функція фінансів підприємств** виявляється у формуванні, розподілі і використанні фінансових ресурсів для забезпечення операційної виробничої та інвестиційної діяльності, для виконання своїх фінансових зобов'язань перед бюджетом, банками, суб'єктами господарювання.
- **Контрольна функція фінансів підприємств** виявляється у контролі за формуванням та використанням фінансових ресурсів у процесі відтворення.

Під терміном фінансові ресурси підприємства в економічній науці й на практиці прийнято вважати сукупність грошових коштів, які є у розпорядженні підприємств, їх можна поділити на декілька груп залежно від джерел формування.

1. Власні кошти.

2. Залучені кошти.

3. Позичені кошти.

Таким чином, фінансові ресурси підприємств – це власний, залучений та позичений грошовий капітал, який використовується підприємствами для здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання відповідного доходу, прибутку.

Фінансова діяльність – це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємства, досягнення ним поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів.

Основними завданнями фінансової діяльності є:

- забезпечення фінансовими ресурсами виробничо-господарської та інших видів діяльності підприємства;
- своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед суб'єктами господарювання, бюджетом, банками;
- пошук шляхів збільшення доходів, прибутку, підвищення рентабельності та платоспроможності, збільшення власного капіталу;
- контроль за ефективним розподілом і використанням фінансових ресурсів.

Фінансове планування

Фінансове планування – це процес визначення обсягів надходження відповідних видів фінансових ресурсів (прибуток, амортизація та ін.) і їх розподілу за напрямками використання в запланованому році (періоді).

Призначення фінансового планування – визначення сукупної потреби підприємства у фінансових ресурсах у розмірах, що забезпечують розширене виробництво, виконання фінансово-кредитних зобов'язань перед бюджетом, банками, вирішення соціальних питань і матеріального стимулювання.

Аналіз та контроль фінансової діяльності підприємства

Аналіз та контроль фінансової діяльності підприємства – це діагноз його реального фінансового стану, необхідного для виявлення та мобілізації внутрішньогосподарських резервів, збільшення доходів та прибутків, зменшення витрат виробництва, підвищення рентабельності, поліпшення фінансово-господарської діяльності підприємства в цілому. Матеріали аналізу використовуються в процесі фінансового планування та прогнозування.

Фінансовий механізм підприємства

Фінансовий механізм підприємства – це система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів з метою оптимізації їх впливу на кінцеві результати його діяльності. Оптимальна взаємодія фінансових відносин досягається використанням усіх фінансових категорій (виручки, прибутку, амортизації, оборотних коштів, кредиту, бюджету, податків), нормативів, різних стимулів, пільг, санкцій та інших фінансових важелів.

8.2. **Грошові розрахунки підприємства**

Грошові кошти – це кошти у вигляді грошей, які знаходяться у касі підприємства, на рахунках у банках, в акредитивах, у підзвітних осіб та ін. Готівкову форму розрахунків використовують для виплати заробітної плати, дивідендів, пенсій, матеріальної допомоги, надання коштів на відрядження тощо.

Безготівкові розрахунки – це грошові розрахунки, які здійснюються шляхом перерахування грошових коштів з рахунку платника на рахунок постачальника або отримувача коштів відповідною установою банку. Ці розрахунки банк здійснює на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді.

- Оплата – це перерахування банком коштів з рахунку платника у сумі, вказаному у платіжному документі, та зарахування їх на рахунок одержувача.
- В системі безготівкових розрахунків застосовуються такі форми: розрахунки платіжними дорученнями; розрахунки платіжними вимогами - дорученнями; розрахунки з застосуванням чеків; розрахунки акредитивами; розрахунки векселями; інші форми розрахунків.
- До інших форм безготівкових розрахунків відносяться платіжні вимоги, інкасові доручення та ін.

8.3. Формування та розподіл прибутку

Прибуток як економічна категорія відображає частину вартості додаткового продукту і є основним узагальнюючим результатом господарської діяльності підприємства.

Реально прибуток на підприємстві формується в міру реалізації продукції. На формування прибутку впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності, обчислення собівартості продукції (робіт, послуг), загальногосподарських витрат, визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій, іншої діяльності. Процес визначення прибутку підприємства показано на рис. 8.1.

Рис. 8.1. Послідовність визначення чистого прибутку або збитку звітного періоду від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

- **Рентабельність** – це показник ефективності виробництва, який означає прибутковість або дохідність виробництва усієї реалізованої продукції (робіт, послуг) чи окремих її видів. У практиці господарювання розраховуються такі показники рентабельності: виробництва, продукції, виробничих фондів, інвестицій, активів та ін.
- **Рентабельність виробництва** є найбільш узагальнюючим, якісним показником економічної ефективності виробництва:

$$P = \frac{\Pi}{\Phi + O} \times 100\%$$

де Π – сума прибутку, грн.;

Φ – вартість основних фондів, грн.;

O - вартість оборотних коштів, грн.

- **Рентабельність продукції** (P_n) розраховується як відношення валового прибутку, отриманого від продажу продукції, до її собівартості:

$$P_n = \frac{B_n}{C_n} \times 100\%$$

де B_n - валовий прибуток, отриманий від продажу продукції, грн.;

C_n - собівартість проданої продукції, грн.

- За цією формулою можна розраховувати і рентабельність виробництва та продажу окремих видів продукції. Для цього враховуються відповідні показники по кожному виду продукції.

8.4. Оподаткування підприємств

- **Система оподаткування України** - це сукупність передбачених законодавством загальнодержавних та місцевих податків до бюджетів усіх рівнів, принципів, форм і методів їх встановлення, зміни, скасування, обчислення, сплати та стягнення, а також забезпечення відповідальності за вчинення правопорушень у сфері оподаткування та здійснення податкового контролю, прав і обов'язків суб'єктів оподаткування та органів, що здійснюють податковий контроль.
- **Податки** – це обов'язкові, безповоротні платежі, що вносяться до відповідних бюджетів в порядку, розмірах та у строки, визначених законодавством України та іншими нормативно-правовими актами з питань оподаткування.

Загальнодержавні податки та збори

- податок на додану вартість;
- акцизний збір;
- податок на прибуток підприємств;
- податок на доходи фізичних осіб;
- мити;
- державне мито;
- податок на нерухоме майно (проект);
- плата (податок) за землю;
- рентні платежі;
- податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів;
- збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок держбюджету;
- збір за спеціальне використання природних ресурсів;
- збір за забруднення навколишнього природного середовища;
- збір на обов'язкове соціальне страхування;
- збір на обов'язкове державне пенсійне страхування;
- збір на загальнообов'язкове соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;
- плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності;
- збір на розвиток виноградарства, садівництва, хмелярства;
- інші збори.

Місцеві податки і збори

- податок з реклами;
- комунальний податок;
- збір за паркування автотранспорту;
- ринковий збір;
- збір за видачу ордера на квартиру;
- курортний збір;
- збір за право використання місцевої символіки;
- збір за право проведення кіно- і телезйомок;
- збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей;
- збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг та інші.

- Для визначення суми податку на додану вартість (ПДВ) застосовується така формула:

$$ПДВ = \frac{B_o \cdot K}{100}$$

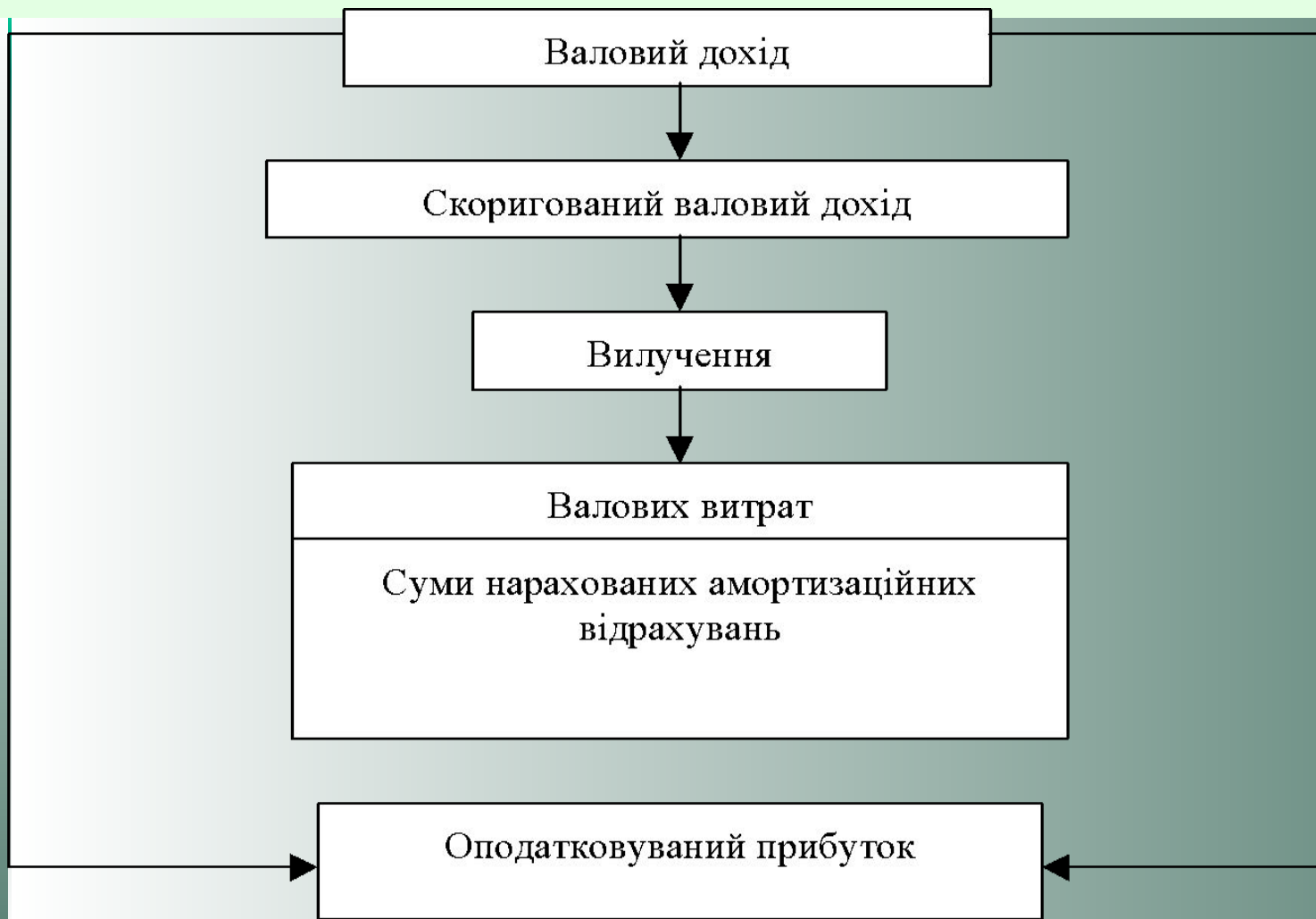
- де K - ставка податку у %; B_o – база оподаткування у грн., яка визначається за формулою:

$$B_o = (C + П) + A + M + I_n$$

- де C – собівартість; $П$ – прибуток; A – акцизний збір; M – мито і митні збори; I_n - інші податки.

- Мито є непрямим податком, який стягується з товарів, що пересуваються через митний кордон країни, а саме - ввозяться, вивозяться або йдуть транзитом. Упровадження мита має кілька цілей: фіскальні, економічні, політичні. До того ж фіскальний аспект, на відміну від інших податків, при вилученні мита не переважає, а першорядну роль відіграє необхідність формування раціональної структури імпорту та експорту.
- За об'єктами оподаткування в Україні застосовуються такі види мита: ввізне, вивізне, сезонне, спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне.
- Митні збори – це вид митних платежів, які сплачуються за відвантажену митну декларацію суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Платниками митних зборів є юридичні особи, які виконують митне оформлення вантажів.

- Податок на прибуток сплачують суб'єкти підприємницької діяльності й інші підприємства, установи, організації, які здійснюють діяльність спрямовану на отримання прибутку. Схему визначення об'єкта оподаткування (оподаткованого прибутку) зображено на рис.

- Наповнення відповідних страхових фондів (табл. 1.) відбувається за рахунок як роботодавців, так і найманих працівників. Таблиця 1. Види та розміри внесків загальнодержавного соціального страхування

<i>Види державного соціального страхування</i>	<i>Роботодавці у % від фонду оплати праці</i>	<i>Наймані працівники у % від нарахованої з/п</i>	<i>Разом</i>
Пенсійне страхування	32,0	2,0	34,0
Соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою непрацездатності	2,9	0,5–1,0	3,4-3,9
Соціальне страхування на випадок безробіття	1,9	0,5	2,4
Соціальне страхування від нещасних випадків на виробництві	1,9 (середній)		1,9 (середній)
Загалом	38,7	3,0–3,5	41,7